

Valusad kirjad Islandilt

MONIKA HELME

laulja ja ajakirjanik

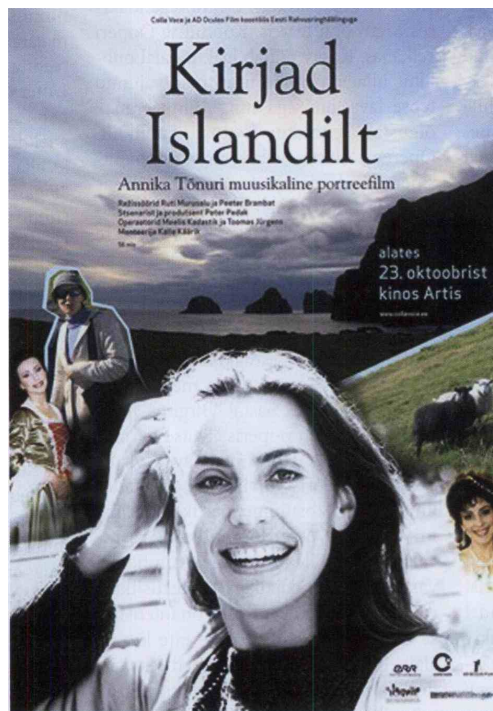
Kinos Artis linastunud dokumentaalfilm “**Kirjad Islandilt**”, mis räägib meie hulgas kuus aastat tagasi lahkunud lauljast **Annika Tõnurist**, mõjub täpselt nii, nagu selle stsenaarist ja produtsent **Peter Pedak** kartis – et äkki see film sai natuke liiga kurb. Tõepoolest, samavõrd kui “Kirjad Islandilt” on ilus, südamlik, traagiline, ühe ajastu ja inimese lugu jutustav, on see ka kurb.

Aga see on liigutav ja mõtlemapanev kurbus, tunne, mis praeguses edumeelses maailmas tundub unustatud olevat, sest mõjub kohatult, olles pärit justkui kusagilt möödunud ajast.

Kindlasti mõistavad Annika kaasaegsed selle filmi allhoovusi paremini, aga “Kirjad Islandilt” liigutab tõenäoliselt ka neid, kes pärit hilisematest põlvkondadest. Peter Pedak on osanud harukordse intensiivsusega välja tuua erilisel mõjuvaid fragmente ühe laulja elust, ta laotab vaataja ette tajutava ängi, mis põimunud glamuuri ja edu, fataalsuse ja müstikaga. Stsenaaristina on ta püüdnud avada inimese hinge sügavust ja suurust, mõista ütleliste tagant ütlemata jätmisi, saatuse kujunemise keerulisi teid. Andes mõista, et see oli justkui mingi toorkordsele üleminekuajale omane asjade käik, et Annikaga läks kõik nii nagu läks. Märgilise tähenduse saavad fataalsed verstapostid, mille elumuutvat tähendust mõistame alles tagantjärele. Filmis Annika Tõnuri elukaiku jälgides on selge, mis kõik oleks võinud minna teisiti, aga on ka selge, et

inimese ja artistina andis ta endast parima – ja ei ole meil õigust olla selle üle kohtumõistjad.

Jättes kõrvale operatsiooni, mille ta pidi üle elama noorelt, 35-aastaselt, ja millel kindlasti oli ka oma mõju, olid suured ühiskondlikud muutused siiski need, mis nii või teisiti murdsid paljusid kunstnikke, kes sirgjooneliselt oma suurt ja ülevat asja ajades ei märganud,

et neilt oodatakse ühtäkki hoopis midagi muud. Lapsepõlvest ja ajastust tulenevad väärtushinnangud ei võimaldanud kiirelt kohaneda olukorras, mis tekkis turumajanduse saabumisega kaunit

kunstide maailma. Kuigi Annika Tõnurile oli looduse poolt kaasa antud lavasarm, musikaalsus ja teatud energika – kõik, mida raha eest osta ei saa –, pidi ka tema õppima ennast uut moodi väljendama, emotsioone võimendama, omandama enesemüümise keerulise kunsti. Kuivõrd ta seda viimast kodumaal kasutas, ei tea, aga CV ja motivatsioonikiri, mille ta aastal 2006, pärast pikki aastaid ebakindlat vabakutselise elu ja viimast etendust Estonias meeleheites saatis Islandi tööandjale, olid igatahes mõjusad. “Sa sobid meile, me vajame sind!” – need olid ilmselgelt sõnad, mida ta kodumaal kuigi tihti ei kuulnud. Tagantjärele nendivad filmis ka paljud kolleegid, et ehk oleks pidanud rohkem märkama või toetama, hoolima ja mõist-

ma. Kuid see oli aeg, mil lauljad, kes oma ilu ja sarmiga olid tootnud teatrietendustele publikut, laulnud oma häälepealad ennast tõestades ribadeks, võidi päeva-pealt töölepinguta jätta. Lihtsalt. Uued talendid ootasid ukse taga, milleks raisata aega ja tähelepanu mõttetule! Julm on tunda ennast mõttetuna, eriti kui oled andnud endast kõik, jõudnud oma võimete tippu! Selles olukorras tundub õigupoolest uskumatu, et Annika üritas uuesti! Võttis ette kaelamurdiva ülesande taastada oma unelmate etenduses kaotatud hää ja pääseda uuesti lavale. Ja ta sai sellega hakkama! Kõigepealt Bel-Étage'i revüüteatris, siis muusikalides ja operettides. Muidugi, ta oli ju endiselt ilus! Ja suutis endiselt laval luua imet! Kõik olnukski nagu enne – lava, muusika, teater, kolleegid...

Kuid miski ei möödu inimesest jälgi jätmata. Isegi kui seda enesele hoiad, välja ei näita ja eneselegi tunnustada ei taha. Filmis võib tajuda seda tühjuse ja kohatise alandatuse tunnet,

kus artisti lavasära ja glamuur vahelduvad igapäevaelus hakkama saamise valude ja vaevadega. Vähemalt proovis ta ka selle osa oma elus dramaatiliseks mängida, aga... Tahtmine kordki elus kogeda kindlustunnet, mida annab kor-

ralik ja kindel sissetulek, viis Annika lõpuks Islandile. Island on teatavasti kultuuriinimestest hooliv ja majanduslikku kindlust pakkuv pelgupaik paljudele Eestist pärit muusikutele. Töö, mis Annikat ees ootas, polnud ehk see, mida ta oma unistustes teha oleks tahtnud, aga vähemalt andis see suurepärase võimaluse põgeneda. Põgeneda pikkadesse tööpäevadesse oma eelmise elu, kodumaa ja ka iseenda eest. Ja saades selle eest väärilist tasu. Ta ei tahtnud Islandil enam laulda, ta isegi ei rääkinud seal mitte kellelegi, et oli kunagi olnud oma kodumaal primadonna, staar. Ta rabas vaid tööd teha, õpetades teisi, tasuks muusika, mis oli kui põgenemine sellest lootusetust maailmast. Tühjuse täitmine ükskõik millega, kasvõi tööga, oli mingigi edasiminekuks, hea sissetulek kõlbas eneseõigustuseks. Ta oli jälle saanud ajastu ohvriks, kus paljud meist peavad tegema valikuid: kas olla kodumaal töötaja ja rahata või olla vajalik ning turvaliselt kindlustatud, ent kodumaast kaugel... Ikkagi ei tea sa lõpuks, kummal juhul sa ennast seejuures petad või enda eest põgened. Kasvatad hingele kaitsekihti, püüad olla õnnelik. Ka Annika Tõnuril võinuks kõik ilus olla, sest ta leidis Islandilt eest vähemalt puhta looduse, puhtuse, vaikuse. Pikapeale oleks ta end sellest tühjusetundest ehk välja rabelnud, harjunud. Kuid hingevalud kasvasid üle füüsilisteks ning diagnoos ei andnud enam lootust. Viimasel eluaastal püüdis ta väga olla olemas, olla vajalik, teha tööd ja muusikat. Aga saabunud oli punkt, kust tagasi- ega edasiteed enam ei olnud.

Elame ajas, kus kaotajaid olla ei tohi, aga see maailm mõistis ta justkui kaotajate poolele. Tegelikult oli ta seda sama palju, kui me kõik oleme oma püüdlustes ja igapäevaelus. Tõelise võiduga pärjatakse meid ikkagi lõpuks, kui selgub, millised olime inimestena. Selles osas oli Annika võitja! Kui ta ise näeks seda filmi, saaks ta aru, et oli palju suurem, kui iseendale tundus; tema panus ümbritsesse oli kaugelt mõjusam, kui talle mõista anti. Meretagusel Islandil jäi isegi kell, mille ta kunagi käima oli pannud, seisma hetkel, kui urn tema tuhaga kodumaale saabus. Ja selle filmi teeme on, et nüüd kestab ühe särava kunstniku anne tema maisest teest kauem. Pannes meid mõtlema ja soovima, et maailm meie ümber oleks osavõtlikum, soojem, märkavam, hoidvam, mõistvam...

Pressiteadete edastamine

Meediamonitooring

Meediaanalüüsid

muusikud, keda on raske paigutada mingi konkreetse muusikalise stiili alla, vaid kes pigem lähtuvad oma unikaalse maailma olemasolust.

Millised olid esimese festivali enim õnnestunud etteasted ja projektid?

Festivalil toimus palju põnevat ja mulle eneselegi üllatavat. Väga omapäraseks kujunes Taiwani päritolu tšellisti Wen Chin Wu kehatsello projekt. Kinnitades pillikeeled oma keha külge, asendas ta piltlikult öeldes instrumendi kõlakasti oma kehaga. Esialgu arvasin, et see tuleb põnev visuaalne *performance*, kuid tegelikult kujunes see ka muusikaliselt ootamatult huvitavaks ja tõestas, et oma instrumendi tundva interpreedi puhul võib selline eksperimenteerimine anda täiesti teist laadi, aga samal ajal ka väga mõjuva elamuse. Meeldejääviks sündmuseks kujunes ka Algorütmide ja Henri Hüti ühine kontsertetendus “&co”, mis oli oma keskendunud atmosfääri tõttu pikka aega elektronmuusika maastikul improviseerimisega tegelnud Algorütmide jaoks kahtlemata uuele tasandile minek. Kindlasti tasuks esile tõsta tiibeti päritolu Šveitsis elava elektronmuusiku Aisha Devi esinemist. Kontserdile eelnenud intervjuus antud lubadus tekitada kollektiivne transiseisund sai täidetud. Aisha Devi on ka hea näide festivali programmi koostamise ühest põhimõttest, mis peab oluliseks kaasata

artiste, keda veel väga ei teata, kuid kellel on suur tulevik. Festivalil oma debüütalbumit esitlenud Aishal on see kindlasti ees.

Kuigi tean, et mõni eksperimentaalmuusika puritaan seda hästi omaks ei võtnud, pean vägagi õnnestunuks ka sündmusega “Teleportatsioon telemajas” seotud eksperimenti, mis sidus väga erinevad kunstnikud üheks suuremaks tervikuks. Öhtu algas taani helikunstniku Christjan Skjødti meditatiivse installatsiooniga ja kulmineerus Prantsuse duo Mondkopf intensiivse ning jõulise, teleportatiivse efekti tekitanud teose “Hades” ettekandmisega, kuid lõplahendusena löi täiesti uue maalähedase ning koduse reaalsuse Silver Sepp. Minu arvates tekitas selline sündmuse dramaturgiline ülesehitus täiesti omaette väärtuse. Eraldi tahaks rõhutada ka installatsiooni “Tajusfäär”, mille näol oli tegemist vokaal-instrumentaaltrio Eeter (Ann Reimann, Anna Hints ja Marja-Liisa Plats), Mihkel Tombergi, Andres Tenusaare ja mu enese ühise audiovisuaalse kontsertprogrammi ümberkujundamisega skulptor Eike Epliku abiga installatiivseks keskkonnaks. See projekt tõestas veel kord, et raamidest väljudes võib avastada midagi, millest varem ei osanud undki näha.

Millised on tulevikuplaanid?

Kindlasti on meil plaanis jätkata

festivali korraldamist igal sügisel, kuid tahame teha ka aasta ringi väiksemaid üritusi ja koostööprojekte teiste festivalidega. Detsembris toimub esimene kontsert festivaliga seotud kontsertklubi ürituste sarjast “Üle öö”. Sarja sündmused toimuksid paari kuu tagant ja on seotud mõne konkreetse idee või ka väljaande esitlusega. See on ka vihje, et uut moodi jätkub kunagise plaadifirma Ulmeplaadid tegevus. Aga eelkõige keskendume siiski platvormi kujundamisele ja eelduste loomisele pikaajaliste omaproduktiooni projektidega tegelemiseks.

Millised analoogsed valdkonnaülelised festivalid või artistid sind enim mõjutavad?

Otsest eeskujuga tegelikult ei olegi, aga paljude festivalide seast on tõusnud enam esile “Unsound”, “Skanu Mesz”, “Ars Electronica”, “Transmediale” ja “CTM Festival”. Nendega tajun programmi koostamisel mingis mõttes mentaalset dialoogi. Muusikutest on raske kedagi väga konkreetselt esile tuua, sest pigem on mind mõjutanud mingil kindlal ajahetkel valitsevad meeleolud ja erinevate artistide ning muusikastiilide vahel tekkinud seosed. Näiteks viimatisel festivalil esinenud Aisha Devi esindab väga hästi ülilmoodsat bassimuusikat, sidudes seda samal ajal kaugete idamaiste traditsioonidega.